

Издави сваког четвртка
на цијелом табаку.

Стаје за Црну Гору, Ау-
стро-Угарску, Босну и Хер-
цеговину:

годишње . . . 4 ф.ор.
на по године . . . 2 " "
на четврт године 1 " "
аа Срвију и ове друге земље
годишње . . . 15 еранака
на по године . . . 8 " "
на три мјесеца 4 " "
у злату.

ЦРНОГОРКА

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ.

Уредник:

ЈОВАН ПАВЛОВИЋ.

Претплата из Црне Го-
ре и она писма шаљу се
самом уреднику.

Претплата из Србије у-
пућује се Велимиру Вало-
жићу у Београд, а из дру-
гијех крајева под адресом
P. Ramadanić Sarago-
(за „Црногорку“).

Претплату примају сви
наши књижари и нове-
нарске експедиције. Не-
ранкирана писма не при-
мају се.

БРОЈ 5.

Ц е т и њ е, 7. Фебруара 1885.

ГОДИНА II.

Х А Р Е М.

(Из pjesме „Издајца“ од Јована Поповића-Липовца.

Уред Скадра на Бојану
Тахир наше сјајну стану
Чардацима урешену
Над Бојаном надвесену, —
На вилишту паша сједи,
И валово бистро гледи,
Како теку, руше, пјене
Ко да срушит хоће стјене
Поноситог сјајног двора
И пон'јет их посред мора.
Ал зидови с' дворца јаки,
Разбише се вали лаки
Удрише с' о бјелој стани
Сузама се ту просули...

Тахир паша вале гледи
Чие румени а вие од стјене
Рекло би тајна нека:
Недајо му старом ајска,
Већ га мучи тишти мори
Јербо нешто шапће збори:
„Ох што издах Црној Гори?
Издајство ми срце гори
Издајство ми душу пара,
Издајца ја сам стара
Издах вјеру, крет слободу,
Издах ћоци, ериком роду?
За Зулџу и чип паше
Те ми Турци за то даше!
На те рјечи плакат стаде
И на душек свилен паде...
Ал за мало паша плану
И на ного б'јесан стану
Бљеснуо очи — па са ногом
О тавану цвјетном тресну,
„Јусуе“ викну — сто роба
Гђе пред него паше паде
Љуби вилим — па устаде.
Скретив руке нашу гледа
Паша бјесни од иједа.
„Слуго, робо, пашче, скоте
Појејуте без грехоте.
Кретни руке, нећу крета
И да небом крет тај сине
Тахир паша, паша паша
Са неба ће да га скине!
„Дулу роба!“ мигом ока

Дулу Селим слуга даде.
„Кају робе!
„Кашеџија лака скока
„Брже често“ паша ружи!
У то Јусуе кају пружи...
Црпу кају мучећ поци
И мастику љуту доци.
Па из сјајног Беламина
Пође посред Харезмина...

На мекану где душеку
Извесену златом сребром,
И бисером — сједи паша
Заира му наргил пружи
Приом кафом евику служи.
А Хајкува пашану слугу
И дашану на еном слугу
А Фалима алву носи
Да га на вили не покоси.
Араштва ногѣ мије,
И мирисом руже лије,
Бурђестанка ногѣ таре
Зулма када душек стере
Зулма које?... њекност тјела
И мртвога би зан'ела!
Око јој је мило око!
Чело јој је друго небо!
Румец уста ал су пуета
Љубио их често пута
Ал ни једном није суета!
Груди бјело умрућер
На небеса би прои'јела!

Паша мучећ кају пије,
И без вина паша није.
Паша мучећ наргил пуши,
Паша мучећ шљиву суши,
Паша мучећ рукот турци,
Бл'јодо чело згодје главо
Ко да неки јади стари
Хоће мозак да пошаво...

Трећу кају евику служи
А десету шљиву суши.
Ал све мучи... а на було
Шјесеу с' очи обрнуло...
Само једна була сјједе

На свут наше ту да сједи.
То је дивна Зулма била
Руком га је обхватила
А другом га држи, гладил,
И косама својим бујним
Чело вруће ста да лади.
Оцима га прним гледа
Ко да хоће да растопи
Старо срце груду леда.
Ал лед ледом не би био
Када би га жаром ока
У стар' наше растојило!...
Друго нешто треба за то:
Зулма викну: Фато злато
Зур, јестанком играј оли!
Наша страда, нашу бола!...

Ухватило бујно коло
Поиграше наоколо.
Час ускликом, а час муком
Првију се танким струком.
Час им гласић страстно збори,
И око им страшују гори,
Час им ватром пламто уста.
У свих бректо преа пуста.
Час на земљу папу, клекну
И дојко им гојно брекву.
И коса се усталаса
И страст бујна ту се гласа.
Ал у залуд пјесма гласна
И гитара залуд јасна,
И таламба с о ту бучи,
Када наша муком мучи...
Шљиву пије — бодом суши,
Шљивом бол ће да угуши!

Зулма бл'еди — Ђејо је жао
Што је паша духом пао.

Два екстрема.

Приповијетка М. Сераја. Превод с талијанскога.
(Наставак).

Тако му рече она и стаде га посматрати као неки особити оригинал, коме се са неке расијаности цео свијет мора смијати. Бијаху ту по срвједи пеке мале ствари које му она не могаше никако опростити: зашто на примјер никада не попије барем три чаше чаја? Чаше узети једну, а остале одбјане извипујући се, да му више не треба. То је лоша изобразеност одбјати двије чаше чаја. Рашта презираше мрачне дворале, говорећи, да ништа није боље и здравије него кад сунчани зраци расвијетле салон? У који се елегантни салон икада пуштаје супце? И рашта он никада не пушаше, а она га је молила, шта више пудла му је зашаљену смотку у вршеме када сви пушаху, па и она сама им чпаше друштво, иначе би дворана била пушта, јер људи данас мало ће и отпиду на свијело кад им је забрањено пушење? На рашта се и не смијаше никада кад Марио Лацца дробљаше своје духовите заскочице? Ваљда је Лацца био за њега незнатан, — Дан-

Па га тјени, па га пита:
„Што т' је чело невесело?
Што ти око мрко гледа?
Што ти живијет с миром неда?
Или немаш сребра злата?
Или немаш добрих хата?
Или немаш оштра мача?
Доста раје и харача?
Ил дворова јаких кула?
Робинџа, дивних буза?
Свега имаш... Мирко... паша
Свега доста, звјездо наша!“

„Имам доста коња, була,
И дворова сјајних кула,
И робинџа, јошго тебе!
Ал ми срце вене зебе
Црногорка јер ме неће
Без ње старац немам среће!
Зато робљао лед мастике
Запјевајте свеколике.
Нек у пјанство томе туга
Страх издајетва и зла друга!...“

У то чу се струна лире,
И звучнијех таламба,с,
И женскога његово гласа,
Тамбурице, цитро лаке,
И гусала за јулаке.
Све пјевају — залуд пјесма
Кад за пјесму преа с' тјесна!

Паша зато робљу мигну
Да одлазо — да се дигну.
Оде сам из харемлика
У одају ашиќлика.....

(Свршило се).

REGIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE - DURĐE

па, који је у великом поштовању код њих био?
О, будиловај је тај Дијас!

И тако цијело удварање, којим је за пуна четири мјесеца Цезар Дијас обигравао, остаде узалудно; он јој се не бијаше донапоу на првome погледу; а допније потешкоће расле су све више и више. Међу осталим стварима он се не показиваше ни заљубљеним, чувајући па себе увјек спокојство здрава човјека, а она са велике неспашине, са неизбројних чаша чаја и са тог непријатног пролећа те се пружаше по Риму, бијаше ужасно нервозна, немирна, незадовољна. Сваки дан јој се чпаше Цезар Дијас антипатичнији, досаднији, несвеснији. Шта чекаше он више у Риму, рашта се не враћа у Торин? Вакат играњака бијаше прошао, посјете се прекинуле, није могао дакле никако испричати своје задржавање у Риму. Зар он није већ разумио да је непријатан? Треба ли му изрично казати? Био је дакле сметен? Потресане је на пошљетку и овај Дијас: у бојећи се да се он случајно не задржи ту до на измак Априла мјесеца, рече једне вечери осорно:

— Ако можда чека ту да се са мном ожени, може чекати слободно до страшнога суда.

На пољу падаше густа и непрестана пролетна киша. Госпођи Клари бијаше после топло, па дала отворићи све прозоре; не чујаше никаквог штропота од кола; не долазаше јој нико, а већ бијаху десет сати.

— Шта ће се бити догодило с Ланцом, са Салапдром, са Лулу-Флорелом? — премишљаше не могући ни часа сама почасити.

Никога: а киша сукаше лагано као по њлиму. Она озебе, затвори прозоре, поставку ватру, рашири се на лету једнога дивана, па стаде гледати распаљени огањ, који је бацаше у неку меланковију.

За тим се чуше кочије: оставише, а селектрично звонце зазвони . . .

— Биће Марио Ланца: нека га, барем ће ме забављати мало — промисли она одмах и умири се.

Него мјесто тога слуга пријави Цезара Дијаса. Она га прими љубазно, боље икога него никога; пружи му руку коју он не обичају — не целува.

— Тако сама?

— Самцата, драги Дијас: ни Ланце, ни Фјорела, ни Салапдре. Ужасно ми досађиваху. Пушите ли?

— Не, ви већ знате.

— Неку пушити ни ја, није ме лука, већ час. Не уди ли вам живицима вјетар, Дијас?

— Мјало ствари уди војим живицима.

— Блажени ви. Доста, из признаности због толику вам добру чашу чаја заслужили сте, дошли сте управо овамо не бојећи се зла времена.

Пастаде нијема тишина, колико приправљаше чај. Цезар Дијас у толико гледаше на димњак као расијан.

— И тако — прозбори он као да састављаше неку мисао — сјутра одлазим, лијена госпођице.

— Е? — обрлу се она са чашом чаја у руци.

— Сјутра одлазим у Торин.

— То сам већ и мислила: скоро је па измику Марца мјесеца. Горе у Цјемонту мора бити лијепо пролеће.

— Шта? зар вас не очарава љубав звоника?

— Не, не, никакко.

— И овђе је у Риму лијепо.

И Цезар Дијас пријаше мирно свој чај.

— Дакле одлазите? — настави она, играјући се са мрсикама своје кутње хаљине.

— Сјутра рано, у шест и по.

— Јели ово појета на растанку!

— На растанку.

— Јесте ли давно у Риму?

— Има већ четири мјесеца.

— Чипи ми се од јучер — уздахну она.

Цезар умукну опет. Она га кад икад погледиваше као да очекива од њега какву одлучну ријеч. Али изгледаше као да јој Цезар није имао ништа казати.

— Како смо жалосни вечерас? — узвикну она грчевито. — Чудовата ствар е ви ни мало меланхолично не одлазите. Зар вам вије тежак на срцу одлазак, Дијас?

— Јесте мало.

— Ради града или ради особа? — упита Клара хтијући као на срамоту да искучи коју ријеч.

— И ради града и ради особа. И ако до душе нијесам ништа урадио да будем достојан љубави и пријатељства опет сам омилио двојици тројици па ми се тешко с њима растанути.

Она поблиједи мислећи да је он не рачуна у броју њеј.

— Зар само двојица тројица? То је врло мало, Дијас — упита па се стаде смјјати, смјјати без никаквог разлога.

— А то је доста. Ја сам паучеп да се увијек задоволавам. Знам врло добро да се не могу свакоме донапути. То је моја кривица, госпођо Кларо и то ми је много жао. Оскудијевају ми неке крепости без којих је тешко у свијету живјети а особито код вас жена . . . досађујем ли вам?

Боже сачувај, сједујте — проговори она не дижући с њега, очи.

— Ко зна! Ја сам врло сурова значаја за који се бабодава мучим да га угладим. Женс одмах опазе ову суровост која се њима не допада. Оне би раде имати пред собом слабе, удворне душе: може бити да имаду разлог. Ја сам крив што храним у себи неке особите мисли о животу и свијету. Рашта да човек дава толику важност једној цигарети, једноме, валцеру једној одјећи одвећ помпозној? Нијесмо ли срећнији чим смо површили. Рашта нијесам слабчина, слабчина пошто је и досуђено да живот и не буде ништа друга него слабост? Сивате ли?

— Слушам вас.

— То су забаве, госпођо Кларо. Одласци спривљају меланхоличним људима испите савјести. У истини, морам вам признати, да сам сметењак. Шта се мучино да пађемо у човеку и жени неки пјесничко чувство међусобног поштовања када пети наш живот има на својој површину неку лажљиву финоћу а у коријену је своме блато и трулеж? Или сам ваља да неко кланало, неки створ, који пребрерава који криво мисли? Кажите ми сивама сам да савладам самога себе. Шта да тржимо од неке жен

коју љубимо више доброте него ли духа, више ведрине не го ли весеља, више гвозденога здравља него ли грчевите трзавице? Жене су да нас духовите, грозничаве, веселасте и т. д. па бих и ја добро учинио да љубим жену грозничаву духовиту веселасту и т. д.

Она као да још слушае сва замишљена.

— Рашта ми не попутите још шољу чаја да ми опростите на преднику?

— Не, не — узвикну она расвјана.

— Оправлате ме у Торин без оштришћења?

Госпођо Клара, нијело ово говоркање било је па ту нијело да вас забавим малко: сретста нијесу била најбоље, то знам, ма сам шћио показати колика сам ја фантастична живина... Хоћете ли сјутра на трку Цецилије Метеле?

— Не знам.

— То је задњи пут ове сезони. Моја тетка иде, можете се саставити заједно.

— Вапна тетка добиће на игацију да вас поспрати?

— Чинили вам се збиља? То је прерапо на њу. У шест и по једва је дан.

— Баш и јест прерапо понови госпођа Клара као проза сав.

— Добра ноћ дакле, госпођо Клара и сретап вам оставак. Хоће те ли у Диворну на љето?

— Не знам.

— Ја ћу у Saint Moritz. Добра ноћ.

Она га погледа мало као крајући у лице: оп је увати за малу руку, примаче је устима, па је полуби студену, студену.

— Чудновата ствар, ако није сав — промисли госпођа Клара па, као да се буди на неке занимљивости, подиже главу, отвори очи, скупи уста да се барем захвали на посјету својме Цезару Дијасу, — да, али Цезар Дијас бијаше већ давно на кола спо.

— Ја и оп смо два екстрема, ми одбијамо једап другога — узвикну пода нијетка госпођа Клара не знајући валда да чима екстрема који и привлаче једап другога.

(Свршиће се.)

ПЈЕСМЕ БЕЗ НАСЛОВА.

I.

Ков је оног, кога јаме,
Сабља оног, ко је таме,
Вино оног, ко га није,
Коло оног, ко га вије,
Власт онога, ко не губи,
Цура оног, ко је љуби!

II.

Ја сам сивоћ пло, пио, —
Бажу да сам и пиан био:
Љубио сам крмарицу,
А крмара прогонио;
Дигао сам нож с асталга,
С царевима бој задио,
Па им тада чапом вина
У спокоју душе пио...
То заиста није тако,
Но се шале дружи мли:
Јер ја за то ништа не знам,
Него само — да смо пили.

III.

— „У вину је истина“ —
Тако мудри кажу,
А мударци ријетко
Да ивада лажу; —
Ја се за то држим њих, —
Е то није шала: —
Рах' пстине вазда пијом
Из пуног бокала.

IV.

Земља је трава,
На њој мома идица
Бијела, румена...
Сунце грије жарко,
Лице гори жарко
Бијело, румено...
Очи ти мома мала,
Што си ту заспала.
Бијела, румена?
Сунце ће да пагне
И лице ти смагне
Бијело, румено.

V.

Напити се вина,
Наљубит се мома;
Наловити дова,
Наипрати коња:
Набити се боја
Крвавих медала,
И насјени глава
Српскијох душмана: —
Ускрнуто вићет
Наше Српство мило,
Па лећи, заспати
И не дић се више:
— Богу просто било! —

Ивак од Ровина.

Сократ.

Његов живот, карактер и наука.

Пишћу Филип Ј. Ковачевић.

(Српски језик.)

И потребе се истина пред лажима, а пакост и губа људска одржане побједу над добротвором човјечанства. — Сократ је био осуђен на смрт и чешко је мирно и ладнокрвно да му пружи дању отрови они, за срећу којих је жртвовао сва своја блага па и сами живот. У студеној тамници лежао је онај, који се први срцем и душоном овојом могао на небо попети. У тамници — о колико је давао и поштовања та црна јазишна стока, откад је Сократ у њој био затворен!..

Стари Сократови пријатељи, совјетне, свештенички и говорници, којима је велики филозоф био увјек три у оку, стадоше се сада још жешће бридући да му врху дање дођу. Ова њихова потезања није више била јавна нападање, него мукло, срамотно, копање јаме своје црственику. Анитус, Мезитус и Ликон, то су на њихову срамоту три незаборављена имена љезуџи, који се заузеше да изврше то ценовјешко дјело.

Особитом равнотњу и вјешитном својом знадошћу та тројица његових душмана тако побунити предвођаву пучину противу Сократа, да је овај био у велику немилост код ње панцу. Ко познаје лакоумност и ценоштост просјетног народа, лако му је разумјети зашто су Атењани повјеровали тако брзо оном лажљивом клеветалу Сократових кривошја. Анитус и Ликон то је сасвијем лако за руком отишло, а Мезитус, увјерен у народну узбуђеност, поднесе врховној власти града дужбу, која је гласила: Сократ гази законе, јер ња не допушта да маће боготви, него уводи некакво ново божиштво и идишари владаје и наваљачи је да презира свако што је свјетско. Нека се осуди на смрт.

Његови тијесни пријатељи донјеше Сократу особитом вјешитном спремљених говора у хатар његово самообрано, али их је Сократ све неким достојанством одбио. „Ови су говори врло добри, али такво вјешитачке ствари не доликују мени старому човјеку.“

На одређени дан истраге појаве се Мезитус, Анитус и Ликон. Први је био за срјеснике, други за народ а трећи за говорнике; један за другим сва тројица се непање на трибину, и отадо ригане најљући отров противу Сократа. Из њих се и Сократ попео на говорницу неустрашив, без икаква знака или израза поражена човјека, достојанствено и слободно. Он је говорио објло и биетро а није није ни рјечи писнуо у свој хатар да покрене на сажаљење своје надувене судце.

„Немојте се чудити, Атењани! а ја плачући не говорим, као што је обичај оптужника; немојте се

чудити е ја нијесам данас довео овђе своју ћену, среднике и пријатеље не бих ли у вас према мени сажаљење и милост побуду. Ја то не чиним из какве објесте или крваса, него зато што сам тога увјерен да је ствар испод љупкога достојанства препоручивати се судијама другим ерством осим истином и правцом. Судија је заклет да по закону и правичности суди, па за то и његово сажаљење и његов гнев не смију у никаквој истрази никакве узроге играти“ и т. д.⁴

Сва обрана Сократова састојала се у простом, истинитом и непобитном излагању разлога и доказа, а значајна је била многим пребацивањем, хумором и познатом нам Сократовом провајом. Неки од судија морали су од стида преврнути на столовима, кад год се која Сократова ријеч њих типала. Разумије се да ам такво понашање није у рачун отлоо и Сократ би изјављен кривцем већином од тридесет и три гласа.

Бијаше обичај код Атењана да кривци изаберу сами себи казну: повчану глзбу, тамницу или прогњество како би тијем поткријопили правичност осудо или барем признали своју кривицу. Али Сократ не шбеде на никакав начин тако неиравадан према самоме себи бити и признати да је крив. Обрну се па ће достојанствено: „Ако морам слободно казати што сам заслужио, то онда чујте Атењани! Ради великих заслуга те сам домовни и вама учинио сејањем се достојан да ме на државне трошкове у Пританеуму издржавате.“ Погледаше се судије, усплашатише душмани и Сократ би осуђен на смрт да се отрује отровљу.

На путу до тамнице срјетали су га многи ученици па штакали као ћена. Неки Аполодоре рекаше му: „Ваља ми је жао што те тако несвно осудили.“ — „А зар би ти рад био да су ме крива осудили, добри мој Аполодоре?“ рече му Сократ смијући се.

У тамници је Сократ био са свим раснодошцима. Његови пријатељи чуђали су се прилежности и спокрјетству његова духа; она одрешитост у разговору на први рјечотот дома морали их све зашјетити. Чу је он држао б свему, што је засијешао у јавни морал и будући живот човјеком.

Из тога разговора потекли су они дивни дијалози које је Платон писао и у којима се налази, ако хо и раширкана, готово сва наука Сократова. „Критон“ и „Федон“ биће увијек занимљиви филозофички саставци.

Жалећи искрено својега учитеља, договоре се у очи његове смрти неколико му ученика, подмти тамничара и учине му на руку да побјеже. — „Не добри моји, ни под која начин. Законима се треба покоравати! Ако су ли криво учинили они те по илми суде, Бог је праведан; ја одлазим одваје, а они нека остану; коме ће бити боље, то ће Бог преудити.“

⁴) Платон аполозија Сократова.

ДА САМ ДЕМОН.

Да сам демон, моја вилло мила
У паклу би ти царицом била!
Сећела би на огњеном трону,
Под ноге би' простр'о вископу,
Да пињом владаш ко што ти пристоји;
Слуге би ти врази били моји,
Скинуау би на миг твога ока

Дијадему са пеба висока;
Звјезде јасне и суннице сјајно
Ставили је на чело бајно!
Па најпосље све то кад би дао,
У робство би и ја твоје био.

Врагодан.

ПРИЛОЗИ ЗА ИСТОРИЈУ ЦРНЕ ГОРЕ.

Писмо Омер-паше Црногорцима године 1853.*)

У заносу својо крвавој мишљапе потурица Омер-паша да је већ пред сами час покорена Црна Гора. Па у томе заносу крвавој — издајничкоме изгуби смет, то се крвник хришћански занесе мишљу да ће му се Црна Гора предати и признати власт његовог падише. Али му Црногорца одговораше црногорски, јуначки, племенито :

„Родно си се да крст браниш, а сад си му ти азотвор ;
Потурица Омер-пашо, фишек ти је отговор“.

У заносу својо манигоме Омер-паша, са бојнога поља Мартиницкога, посла Црногорцима позив да се предају на ријеч потурице, на вјеру онога који је вјеру своју погазио, милости онога који милости нема. Ево како гласи позив Омер пашан, чији се оригинал код нас налази :

„От Мушира Омер-паше, Сераџера царскога и све јевропске војске.

М.П.

ПРОГЛАСА.

„Црногорци ! Међу вама неки злочести ђуди који су вас преварили, па и ви некоји, слушајући њихове босјоде и јошт други ш њиховијем зором и шлом, прави пут сте оставили, и против вашега цара честитога и дошлета оружје дигосте, и тако сте царски казан и војску сами на вас позвали.

„Сада царску сте силу видјели и међу вама који су пошгени видјели су да против ове војске држати се не можете. Будући да (то ваши) војскаци ми једну кању од ваши крви нијесмо тражили ; — за сву крв што се до сада протрјало и све крв је ваши сиротиња до сада тријела то сте ви сами криви. Колико је голема честитога цара сила, а јошт је виша његова милост. И ја видећи да противу наше војске не можете се држати заповиједо сам нацијема стражама војске да на вас више не ударају, и то сам с тога узрока учинио да сиротиња не пропаше.

„Како је честитога цара дужност оне који су хаса и не слушају, силом на прави пут довести, и на другу страну оно који показујући се поврато помиловати, и због тога у овоме прогласу и ја вама у име царско обећавам.

„1. За вапу вјеру п закон као и до сада да имате п унапријед сву слободу.

„2. Сиротиња никакав зулум да не води дају намјестити један ред како ми је заповиједо честити цар, и то јесте ви сами знате Црна Гора од прва од колико је нахија била, у свакој нахији визнају вас оћу нацијени сардара да од оне нахије сиротињу од зулума и неправде чува; после свијема нахијама за поглавара поставишу једнога између вас кога ви желите за Баш-сардара који ће свијема сардарима заповиједати, а сви ће бити подложни скардарском велару.

„3. Како је међу вама крви, па један другогача безприлично бијете, то од сада унапријед неће се трпјети.

*) Иви прилежни и трудољубиви скупљач прилога на историју Црне Горе, г. Марко Драговић, обећао нам је да ће под усрбиком бесовити на виђење све оно што спада на нашу домаћу историју а до сада је или случајно или из немарности у драку дежало. (Урел.)

„4. Када се метнете под царску милост тад ће се вам дати сва права као п осталој царској сиротињи, а то јесте да у сву царевину можете слободно ходити и трговати, и који од вас по трговини у друго царство одити оће, ониће бити под царским крилом, и имаће сва права која су међу честитим царима по шуруту познати.

„5. Будући да сте ви на царској граници, ако ви горе речену царску милост примите ваља и ви да обећате да ће те царску границу вјерно и јуначки чувати, и да ће те се преко границе с другијем царством поштену владати, како п желе обадва честита цара.

„6. Сва вергија и текави неће бити друго само за сардара од нахија и над свима нахијама што ће бити Баш-сардар ; — њихове мјесечне плате оће се од вас узети, а другије трошкова и вергија но ће те имати.

„7. Како нахијски сардари п баш-сардар за њихове трудове хоће бити плаћени, тако су п они дужни сиротињу од свакога зулума чувати, п зато ће они бити под одговором.

„Ово све горе речено кад вам све буде повнато треба да ми свака нахија по пахија одговори да в ја после вашега одговора ваше испли честитому цару јавам. Ово је све што ја вама могу прогласити, п да боме вјерујете све ове прогласе сам с мојом руком подписао, п с мојијем мушарскијем печатом запечатво.

На пољу Мартиницкоме 1853 года у Суботу 9. Јануара.

Омер Паша

Мушир а Серакер све Турек европејске војске*).

И доша свака нахија црногорска даде одговор потурици али другојачи него га је он тражио. На прози књаза Данила диже се сва Црна Гора на оружје позивући од шешајесто-годишњег владиха до шездесет-годишњег старца. И сва Црна Гора заорп са веселомјем гласом у бојнијем, па посла крвнику — потурици кратак одговор :

„Потурице фишек ти је одговор“.

Марко Драговић.

*) У оригиналу власторучни шакопис Омеров. (Урел.)

КЊИЖЕВНОСТ.

Босански осветник. Пјесма Ј. Поповића-Липовца, посвећена Књазу Нашљеднику Данилу. Цетиње, држ. штампарија, 1885. Цијена 20 новч. Чист приход у корист Цетињске Чтаошнице.

(Свршетак).

Казади смо у главним потезима све што смо имали рећи о «Босанском Осветнику». Ми ово чедо брата Липовца нијесмо успоређивали с никаквим ремек-дјелом њихијех првака или других свјецких књижевника ; сасвим тим можемо казати да се оно не стиди готово ни једног поемета српске књижевности, шта више, оно је далеко одмакло од многих саставака за које српска критика вели да су «драгојачни бисер» у нашој литератури. Преостaje нам још ова да изнесемо на сриједу она мјеста, која су, по нашем мишљу, највешња у овој књијци.

Јунак пјесме Миле иде у пећину к староме оцу калуђеру, да му допунети извршито освету над својим

братом неврјерником. «Ноћ је тлаја», а pjesник слуша како се подаје сврзанути свијет под јуначким кораком уарвјећеног Мила.

Гором лети...

Уздах чујеш за узароком,
Корак чујеш за кораком;
По кораку могао бих
Назвати га ја јунаком

А какав је Мале?

Огањ гора — свјетлост плама,
По изби се већ прелама...
Харамбашу мила можеш
Сад виђети:
Витка става црноока,
Црноока, виллоока,
Црне косе црна брва,
А погледа ка' ноћ мрка.

А његово оружје п одјело?

Одјело га јоште кати,
И цефердар златни вити,
И за пасом двје кумбуре
Гордо главо златне тмуру,
Крај кумбура бјелоглавац
Златокорац, крвошвац,
Осветилац нож се блиста
Ал' уз сестре он је преста!

Стари отац калуђер откривја сну Малу тајну своју како је он већ и рече знао шта је било са његовим сином Станком, сада потурченим Усевном. Он му вели да је већ молио да се врене у своју прађевску вјеру, али му је Станко-Усевн одговорно:

А и каа бих син ти био
А и кад бих вљело влашћо
Од влахије јунак био,
А и кад би по жилама
Српске крви свији ми врије
Оца влаха бих убацио!
Мајку српску удавио;
Крв јауреку изисао!
Груда зубна изглодао!
Српско срце вичупао,
О камену разлукао!
Све бих влаше уништио
Јер живота не би хтјо
Кад Турчином не био!

Па успркос свему томе отац проклиње Мила ако се освети брату. — О пространо родитељско срце, шта не трпаш шта ли не жртвујеш за свој пород!..

У другоме дијелу најбоље нам се допада оно мјесто где је pjesник чегу улугорио. Когод помњивји прочита те стихове мора се сјетити и чете из «Змајчаге Ченгпа» од непознатог на још писца.

Један од њих ватру ложи,
Јање кољу другог ножи,
Трећи грање сухо носе,
И ханџаром гору косе.
Ту старије млићи елуже,
Доносе ви шљивовицу
Нек се кр'јеле, уљарицу
Многи к огњу ето грјеје
Мажућ пушке обадвије,
Убојнице змије двије
Сад се св'јетле — он се смије!
Неки оштри ханџар глада,
Неки мучи, неки поје,
И фишке неки броје.

Неки оштри лесков дршка,
Неки огањ ето гршка,
Неки овцу гојну пече,
Неки јаре пусто сјече,
И у ката' бакрен меће,
Ибеки једе, гледа плеће,
Па тумачи: баће среће,
Нека рухо дрто шаје,
И опанке обадвије.
Неки сједе — неки шеће,
Неки с' крста — мјасли лећ' но,
И заспати сном тешкјем
И патат се сном витешкјем.
Ал' га друга ете буди:
Слушај друже, гуела гуде,
Пјева попо из Мајдана
Потурциу Кули-бана,
И босанску узданциу,
Укока ви Радојциу.
Гуде гуеле — гуелар пјева,
С трнетом га чета слуша
Мислио би једна душа!...
Чета храбра и пред њима
Харамбаша Миле свима,
Слуша пјесму о слободу,
Слуша пјесму како Српка
Издајавка Вука роди.
Слуша пјесму ускок Раде
Како тријет муке знаде,
Слуша пјесму о Арашциу
И о Марку на шарну,
На кад Арап Марку прјети
За Марка ће сви умр'јети!
Кад Арапа Марко коље,
Свако вели, ко ће боље
Него Марко, швроко му поље!

ТАКО СУ ЛИПЕНИ И ОНИ СТИХОВИ КАД МИЛУ ДОЂЕ ПЈЕСМО ДА ЧЕКА НАЈМАКНА «КОД КАМЕНА СЛАНА», ПЈЕСМО У КОЈУ ВЕМА ШИШТА ВИШЕ ДО ТОГА ГЛАСА, А МИЛЕ РЕ-
СЛЕКТУРА

Нема више зар је мало
Нама небо ноћас дато?
Је ли мало сунце дану?
Је ли мало мјесец ноћи?
Је ли мало звјезда сјајних
Ведром небу у поноћи?
Је ли мало Богу неба?
Мало нама! шта нам треба
Него турске вруће крви?

Трећи дио «Босанског Осветника» зачињен је бојем код Слани камена. Него то није само сухопарно описивање битке, то је живо сликање, же ти се на свакојем стиху чини када чујеш да пушке пуцају, ножеви свијејају и главе полвијеју.

Чуј пушака турских цика!
Чуј хајдука б'јесна вика!
Чуј нојзова оштра сјеча!
И кубура тугањ већа!
Чуј поклика осветника!
Чуј јаука рањеника!
Бој се бјје,
Крв се лије,
За освету
Крвцу клету
Бошњак лије.
Бој се бјје —
Сабоље звече,

А Козареке
Горе Јече.
Бој се бјие
У јунака
Око с' мије!
У кукавца
Срце стане,
Па за грјех
Јадан паве!
Бој се бјие —
Мале лети
Да с' освети.
Кајмакана
Хусина
Нотуриду
Иадајцу
Свуда тражи
Србу срца
Да утажи...

Пјесма се свршује смрћу браће Мила и Усина. То смо већ на једном мјесту казали и више нам не би друго преостајало него да завршимо. Али оно природно сликаво рањеника на разбоју, муке Мила и Усина, не можемо никако пропустити а да их не изнесемо овђе.

Бој је преста, ница се не бјие,
Сауд тишина а и њу пробади,
Тешки уздах трнине, груди,
Слаби вапај рањеника,
Љута и ећа мученика,
„Воде, воде, Боги! заште,
Срби — Турци воде дајте.“
Па уздану, смртну рану
Непезану, неопрану
У мукама ета да дрна,
Рана врије, крвца тече
И истече. Као крпа
Бл'јео отвори мутно очи,
Да погледа, ал немаше
Гледат небо смртан моћи:
Аох смрти кад ћеш доћи!
Тако с' Усо смрћу бори,
Тако г' жеђца љута мори...
Покрај њега Миле лежи,
Од грјешнога св'јета бјежи.
Потпо му је ладно чело,
Тужно му је лице б'јело,
Ко смрт црна из' оијело.
Коче му се ладни прети,
Земљу гребу пуне грсти
Б'једих рука noktи модри
Не умрјеше — већ су бодри.
И копајућ земљу црну,
Ко да хоће рањеника
Црном земљом да огрун!
Уздах чујеш за уздахом,
Јаук чујеш за јауком!
Мука гора све за муком
Погнала се за хајдуком!
А он јечи!

Али тај јаук замијењен је посљје слатким покојем, кад су помирена и шљубљена браћа издахнули као Срби — као људи.

Неколико погрешака у језику, мјешање еуфоније и етимологије, погрешаи склоп неких стихова, па једноја неприродна епиграфа или троп, једва се даду примјетити. До душе и па суцу има пјега, али ипак препоручујемо брату Липовцу да нам се другом приликом и тих недостатака отресе. Quod optimum id deo proximum.

Б И Љ Е Ш К Е.

(Из посмрчади Владике Рада Његоша). На парчету неке старе пожуљеле хартије нашао се у Цетињском Манастиру почетак једне оде Богу од неумрлог нашег пјесника Владике Рада. Тај рукопис предао нам је на преглед г. Марко Драговић. На њему до душе не евоји записано да је то стихове пок. Владика писано, по стилу и по дивскоме поету фантазије, ми смо слободно тврдити, да то није могао нико други пјевати осим оца „Гореката Вијенца“. Ево тих стихова:

О Савјетници Творче неистижки!
У човјека искра беспредјелног
Ума твога огледа се свјетла,
Ка' свод један од твоје палате
У души што с' овеело ашу;
Дан ти свјетлост крпе показује
Наш пореток твоје царствене!
Неспобатна чудества дивотах!
Твар ти слаба дјела неопстиже,
Само што се уздињава тобом. —

Нове књиге.

Са захвалношћу примили смо од самога писца врло занимљиву књижицу: „Крусеову д. Књаза и Господара Црногорскога Ивана Црнојевића“. Неписано и издао Марко Драговић, секретар министарства просвјете Цетиње у државној штампарији 8885. Цијена? Књижица је особито интересантна за свакога ко се жели упознати простором и границама државе црногорске у вријеме Ивана Црнојевића. Ми је најтоплије с наше стране препоручујемо.